

תמר מריין

עוד פגישה אחת עם משורר בעקבות "פגישה עם משורר" של לאה גולדברג

המשורר אברהם בן יצחק (1883–1950) מאריך ימים ומת ב־1962. לאחר מותו מתלבטת לאה גולדברג אם לפרסם חלק נוסף, גנוז, מספרה "פגישה עם משורר". אותם פרקים גנוזים נכתבו בין 1960 ל־1962, בשעה של סערת נפש גדולה, ונימתם שונה בתכלית מנימתו של הספר המפורסם, שנכתב ברובו בראשית שנות החמישים. לבסוף מחליטה גולדברג שלא לפרסם חלק מאוחר זה, והוא רואה אור רק לאחר מותה, כספרון ושמו "עוד פגישה אחת עם משורר". קטעים נבחרים מתוך ספרון זה מובאים כאן.

לא, סוּגָה. הפגישה הזאת תהיה אחרת.

לא אהלל ואקלס אותך הפעם, אינני יכולה לעשות זאת שוב. אינני יכולה ואינני רוצה.

כן, סוּגָה, זאת האמת. אני מביטה בדפים האלה, העמוסים מלים שהקזתי מתוך עטי למענך, לנסות לשוות איזו מראית עין של יופי, של חסד, לפגישותינו האומללות, ואני מתמלאת חלחלה, שאט נפש אפילו, אם תסלח לי על הביטוי הקשה. למען האמת, אני חושבת שמן הראוי שתסלח לי, בהתחשב בכך שאתה עצמך מעולם לא חסכת ממני מלים קשות. כן, סוּגָה. מעולם לא חסכת ממני מלים קשות גם כשידעת היטב איזה מפח נפש אתה גורם לי בכל מלה ומלה, ולחלופין – בכל שתיקה ושתיקה, שהרי השתיקה – זאת כולם יודעים – היא אמנות שאתה מצטיין בה במיוחד: להסתגר בתוך שתיקה רועמת ולא חשוב כמה בודד, כמה מושפל, כמה דחוי יחוש בן שיחך, וגרוע מזה – בת שיחתיך: אני. זו שמוציאה לילות כימים רק כדי לרצות אותך, לשמח אותך, ללמד עליך זכות באוזני כל האחרים שאינם יכולים לשאת אותך. ובאמת, איך אפשר לשאת אותך? אתה הרי אדם בלתי נסבל. אינך אומר שלום, אינך אומר תודה, סליחה ובבקשה, מתייחס לכלל אדם כאילו היה איזה מטרד, תולעת נרפשת שכולה אומרת ציפייה אינסופית לאיזו מלה ממך, לשיחת טלפון, הצעה לפגישה אחת נוספת שתידחה עד אין קץ בשל עניין כזה או אחר (ורק אלוהים יודע איזה עניינים בוערים כבר יש לך, אדם עזוב ובודד שכמותך).

מה אומר לך, סונה? קצתי בכל אלה. קצה נפשי בשתיקות האינסופיות, בהמתנה המרגיזה לשיחת טלפון, ואחר כך בפגישות עצמן – העלבונות, הביקורת הבלתי פוסקת על חברי והגרוע מכל – התגובות האוהדות כביכול והמתנשאות למעשה על שירי: עם כל הכבוד, סונה, מי אתה שתשים עצמך שופט? מה אתה כבר השארת מאחוריך, עם כל הכבוד – שנים-עשר שירים?! שנים-עשר שירים, כולל שיר אחד שהתכחשת לו בעצמך. ואתה עוד מעז לחוות דעתך המלומדה עלי, שמאחורי אלף שירים, רומנים, סיפורים קצרים, מחזות וספרי ילדים, שלא לדבר על המאמרים וספרי העיון. אני הרי פרופסור באוניברסיטה, לכל הרוחות!

ואתה יודע שזה אף פעם לא היה לי קל, סונה. בייחוד הפרוזה. אלוהים עדי שהשירה אף פעם לא גרמה לי מועקה, אבל הפרוזה הורידה אותי ביגון אל השאול. ובכל זאת לא ויתרתי. גם כשגנזתי ספרים שלמים, גם כשהתביישתי באחרים, ואני הרי הייתי צריכה להתחנן שלא יזכירו לי את הרומן ההוא, הראשון, שכתבתי כשרק הגעתי לארץ, ובכל זאת – זאת היתה יצירתי, עם הטוב ועם הרע, עם רגעי הפסגה ועם כמה רגעי שפל – לא רבים במיוחד, וסלח לי שאני מעידה על עיסתי. כן, סונה. אני אולי איני צנועה כל כך, כמוך, אבל גם לא הקפתי את עצמי בחומה של בדירות. לא אחת השפתי את עצמי לביקורת שהלכה וגברה ככל שהלכתי והזדקנתי והמבקרים הלכו ונעשו צעירים יותר ויהירים יותר, ורק אתה ושנים-עשר השירים הארוכים שלך, סונה.

ולחשוב שכל השנים אני חוזרת כהד, באוזני אחרים וגם באוזניך: סונה זה מעט המחזיק את המרובה, כל שיר הוא התגלות, ובעצם, הוא לא רק משורר אלא גם פרוזאיקון – שהרי סיפוריו שבעל-פה הם כשלעצמם יצירות מופת קטנות בפרוזה! אפילו את עצמי הצלחתי לשכנע שאותן אנקדוטות קטנות, משמימות, חסרות פואנטה, שאינן משעשעות אף אחד חוץ ממך, הן בעצם פרוזה מופלאה. אז בוא ואגלה לך משהו, סונה. בכל פעם שהיית פותח באחד מסיפוריך האינסופיים על החופשות בהרי טירול, על סוליות נעליים וינאיות או על עצי האורן היפהפיים שאתה מתבונן בהם במשך שעות דרך חלונך, התחשק לי פשוט למרוט את שערות ראשי ולצרוח: אולי תחזור לשתוק קצת?!

סלח לי, סונה. שוב יצאתי מכלי.

אני מתנצלת.

אתה יודע שזה קורה לי לפעמים, במיוחד אחרי לילות בלי שינה, או כשאזיה קולגה באוניברסיטה מרגיז אותי. הלחץ שהם מפעילים עלי שם

לאחרונה באמת מתחיל לתת את אותותיו, וכבר איני מצליחה לכתוב יותר כלום חוץ מאשר הרצאות, ואולי איזה תרגום או שניים מדי פעם. מהפרווה בכלל כבר התייאשתי. חלומי הגדול ביותר חומק ממני, ובשביל מה כל זה היה שווה, משרה באוניברסיטה? אבל הנה, שוב אני נסחפת ומספרת על עצמי, בשעה שחשוב לי כל כך להדגיש שוב, סונה, עד כמה אני מצטערת שפגעתי בך. אני באמת לא התכוונתי אף למלה אחת מכל המלים הנוראות שכתבתי כאן. אתה הרי יודע עד כמה אני מעריצה את שירתך. עד כמה אני מעריכה את דעתך – על הספרות ועל המציאות – הרי הספרות חשובה רק במידה שהיא משקפת את המציאות, אתה אמרת זאת. וזוהי באמת הבחנה חשובה, הבחנה מדויקת כל כך, סונה.

לפעמים, אני מודה, איני מצליחה להבין למה בדיוק אתה מתכוון כאשר אתה מדבר על "המציאות". הרי אתה, אם לדבר בכנות, אחד האנשים המנותקים ביותר מן המציאות – כלומר, ממציאותם של בני אדם חיים – שפגשתי מעודי. מה אתה, שמסתגר כל היום בדלת אמותיך, יודע על המציאות האנושית? אתה, שמחוויר כסיד בכל פעם שאני מסירה את הז'קט בבית הקפה שבו אנחנו יושבים ביום חם. ממה בדיוק אתה חושש? שאתערטל בפניך? שאכפה את עצמי עליך בפומבי? אל דאגה, אני מסוגלת למשול בתשוקתי. רק מבט אחד בפניך הקפוצות מקפיא כל גל חום שאי-פעם עבר בי. ובכלל, סונה, עד מתי תימשך הפארסה הזו, שבה אני מתדפקת על דלתך כנערה פותה? אלוהים יודע שימי נעורי כבר חלפו-עברו להם, ועמם עבר גם החשק לחלות את פניו של גבר סרבן וצייקן שכמותך.

אולי כדאי שאומר לך את האמת, סונה. פגשתי מישהו חדש. לא אכנס לפרטים, גם משום שאין זה מעניינך וגם משום שאינני מן הסוג שמתפאר בהיכרויות חדשות. רק אגיד שאין הוא נופל ממך ביכולותיו האינטלקטואליות, והוא גם עולה עליך בתכונות אחרות שאין זה המקום להזכירן כאן. וחשוב יותר, הוא מקשיב לי, מקשיב באמת ובתמים, ואינו מסתפק באיזה הנהון ראש רפה ומיד שב במהירות האפשרית להשמיע את דבריו. ולא שדבריו אינם מעניינים אותי, ההפך הוא הנכון –

כאן נקטע הטקסט בפתאומיות – ככל הנראה השאירה גולדברג פסקה זו לא גמורה.

הגבר שאליו מתייחסות השורות האחרונות הוא, כפי שעולה מתוך עדויות אחרות, קולגה של גולדברג מן האוניברסיטה העברית, המרצה לספרות קלאסית

פאולו ויונטה. בשנת 1963, חודשים ספורים לאחר כתיבת שורות אלה, נסעה גולדברג בעקבות ויונטה לאיטליה אך הנסיעה הסתיימה במפח נפש, לאחר שהתברר לה שם כי הלה מצוי בקשר רומנטי עם אישה אחרת.